

Структура та функціональні обов'язки Житомирського окружного суду за реформою 1864 року.

Друга половина XIX століття в Російській імперії позначилася модернізаційними процесами у всіх сферах економічного та суспільного життя. Реформування, що проводилося в правління Олександра II було покликане змінити життя держави відповідно до вимог часу, в цих умовах перетворення в судовій системі набували першочергового значення.

Основними надбаннями судових уставів мали стали: позастановість судової системи, виокремлення судової влади від адміністративної, рівність всіх перед судом, незмінність суддів, гласність, усність та змагальність судового процесу.

Судова реформа 1864 року в Російській імперії знайшла своє висвітлення в працях багатьох істориків та юристів. Більшість праць присвячена проблемі запровадження реформи на всіх теренах імперії. Серед дореволюційних робіт варто виділити наукові доробки Д. Генкіна [1], І. Гессена [2], М. Філіппова [3].

В радянський період інтерес до вивчення судової реформи загострився в 60-ті роки XX ст. В цей час виходять праці Б. Віленського [4,5]. Серед доробку 70-80-х років можна виділити роботу П. Щербини, присвячену запровадженню судової реформи на Правобережній Україні. [6]

На сучасному етапі почалося вивчення окремих судових інститутів, які запроваджувалися реформою 1864 року, але в переважній більшості даною проблематикою займаються російські науковці – С. Абрамітов [7], Ю. Щедрина [8].

Суттєвим недоліком судової реформи стало те, що вона впроваджувалася нерівномірно по всій території імперії. Ті губернії, де реформа почала діяти раніше стикалися з труднощами, які потрібно було негайно вирішувати. Тому влада всіляко намагалася затягувати реформаційні процеси. Таке зволікання призводило до того, що суди, які відкривалися пізніше мали вже усічені права в

порівнянні з судовими уставами 1864 року. Це саме стосувалося й Правобережної України. Перші кроки по впровадженню реформи в західному краї були зроблені лише в 1871 році – Правобережжя отримало мирові суди. В 1877 році було видано указ про запровадження судової реформи на Правобережжі в повному обсязі, але суди запрацювали тільки в 1880 році.

В системі загальних судів чи не головною ланкою ставав окружний суд. Цей суд розглядав значну частину кримінальних та цивільних справ, що виходили за межі компетенції мирових судів. І тільки справи про посадові та державні злочини не входили до компетенції окружного суду.

В результаті запровадження судової реформи 1864 р. в Південно-Західному краї зокрема й в Житомирі 29 червня 1880 р. було відкрито окружний суд. В своєму складі він мав наступні посади: голова суду, два його заступники, дев'ять членів суду, старший нотаріус, прокурор суду та сім його заступників, судові слідчі, а також присяжні повірені [9, арк.1].

Окружний суд поділявся на відділення, кількість яких визначалася кількістю справ, які надходили до суду. Так в Житомирському окружному суді на липень 1880 року було три відділення – одне в кримінальних справах, два в цивільних. Відділення кримінальних справ очолював голова суду, також до суду входили п'ять членів суду. Два відділення цивільних справ очолювали заступники голови та до їх складу входило по два члени суду [10, арк.1-2].

У зв'язку із постійним збільшенням справ зростала й кількість членів суду. Так на 1884 р. їх стало 11, а в 1913 р. відповідно 19.

Підлеглими окружного суду були судові слідчі. Відповідно до статті 79 «Судових уставів», судові слідчі, вважалися членами суду й належали до відповідних діляниць. Слідчі також залучалися до роботи в окружному суді під час розгляду судових справ, якщо кількість визначених членів суду була не достатньою.

Штат судових слідчих в Житомирському окружному суді не був усталеним і постійно зазнавав змін. На липень 1880 року до його юрисдикції входило шість повітів: Житомирський, Заславський, Новоград-Волинський,

Овруцький, Острозький, Староконстантинівський та губернське місто Житомир. Повіти та місто Житомир були поділені на дільниці, в яких призначалися судові слідчі. Між тим такий поділ виявився досить не досконалим, підчас його впровадження не враховувалися особливості окремих регіонів губернії. Вже наприкінці 1880 року до Житомирського окружного суду почали надходити скарги та пропозиції про перерозподіл дільниць. В окремих дільницях навантаження на слідчих було більше ніж в інших і це негативно впливало на здійснення судочинства в цих повітах.

В 1888 році відбулися зміни територіального розподілу житомирського повіту та міста Житомира. Місто було об'єднане з повітом і утворилося шість дільниць Житомирського повіту.

В 1916 році кількість дільниць в Житомирському повіті збільшилася до семи. До Новоград-Волинського було додано ще одну дільницю, загальна їх кількість тепер дорівнювала чотирьом [11, арк.68-75].

З відкриттям Житомирського окружного суду, відповідно до положення «Про нотаріат» від 14 квітня 1886 року була запроваджена посада старшого нотаріуса. Відповідно до положення старший нотаріус завідував нотаріальним архівом, який був при окружному суді. В даному архіві зберігалися кріпосні, заборонні та дозвільні книги, а також книги реєстрів, актів, документів, печаток та підписів нотаріусів та осіб, які їх замінювали. Крім цього старший нотаріус здійснював видачу виписок та копій з актових та кріпосних книг, а також копій актів, які зберігалися в архіві [12, с.350].

При кожному окружному суді знаходилися канцелярії, які були визначені певним штатом секретарів та їх помічників. Для переписування паперів в канцелярії суду наймалися на розсуд начальства писці та канцелярські чиновники. Кількість секретарів визначалася кількістю відділень окружного суду. В Житомирському окружному суді їх було три, отже, і секретарів було три. Безпосереднім обов'язком секретаря було ведення діловодства в канцелярії відділень окружного суду. Підлеглими секретаря були інші чини канцелярії та

писці. Канцелярія суду знаходилась під безпосереднім наглядом голови суду [13, с.201].

Відповідно до уставів 1864 року в окружних судах запроваджувалася посада архіваріуса. Він завідував архівом при суді, в якому зберігалися судові справи, книги, речові докази. Крім архіваріуса на роботу в архів наймалися канцелярські чиновники, але не з числа тих, що працювали в канцелярії суду.

Архіваріус мав виконувати величезний обсяг роботи, так як після запровадження судової реформи на Правобережжі в архів Житомирського окружного суду були передані архіви скасованих судів: повітових, магістратів, палат цивільного та кримінального суду. Всі ці справи мали б бути розібрані та систематизовані. Разом з тим справи старих судів доповнювалися справами нових (окружних судів Житомира і Луцька).

В окружних судах крім зазначених осіб були присутні кандидати на судові посади. Відповідно до «Учреждения судебных установлений» кандидатом на судову посаду могла стати особа, яка закінчила курс юридичних наук у вищих учбових закладах, або склала іспити з даних наук. По закінченню учбового закладу кандидати отримували це звання від міністра юстиції і розподілялися по окружним судам та судовим палатам. Голова окружного суду чи судової палати вам прийняти такого кандидата на судову посаду, якщо ж кандидату було відмовлено, то така відмова приймалася на засіданні загальних зборів відділень окружного суду, з поясненням причин відмови [14, с.214].

При оружному суді передбачена була посада судового пристава. На них покладалися обов'язки надання «тяжущимся» повісток та паперів по справам в яких вони беруть участь, виконання судових рішень та інших обов'язків в межах округу суду в якому вони несуть службу [13, с.207-208].

Судовими уставами 1864 року в окружних судах передбачалася посада прокурора та його заступників. Один із заступників прокурора мав перебувати безпосередньо при окружному суді, інші в містах округу того окружного суду, в якому вони займають свої посади. Відповідно і під час засідання окружного суду прокурор або заступник мали б бути присутніми в залі суду для підтримки

обвинувачення. Якщо розгляд справи не передбачав попереднього висновку прокурора, тоді перебування прокурора на засіданні було не обов'язкове. При відкритті Житомирського окружного суду була визначена посада прокурора суду та 7 його заступників.

Місцем перебування окружного суду як правило було губернське місто, де і відбувалася значна частина судових засідань. Але засідання окружних судів по вирішенню кримінальних справ відкривалися не лише в містах постійного перебування суду, але й в інших містах, які входили до відповідного округу. Такі засідання відбувалися у визначених місцях і в чітко встановлені строки. Час і місце виїзних засідань окружного суду попередньо визначали на загальних зборах відділень суду [13, 190-191].

Таким чином впровадження судової реформи на Правобережній Україні остаточно утвердило судову систему та законодавство Російської імперії. Вступ у дію судових уставів було здійснено із значним запізненням, що не могло не позначитися на результатах реформування в краї. В значній мірі це пояснюється тим, що на Правобережжі спостерігалось переважання польського елемента у всіх сферах життя, особливо у володінні землею, що й не давало російській владі реформувати судоустрій значно раніше.

В цілому на Правобережній Україні і зокрема в Житомирському окружному суді судові статuti були дотримані. Посади, які утворювалися були подібні до тих, які були в європейських губерніях Російської імперії. Прорахунком влади стало те, що новоутворені судові ділянки були досить великими за площею, що негативно впливало на відправлення правосуддя. В інших питаннях структури та функціональних обов'язків окружного суду надбання судової реформи 1864 р. були дотримані.

Література:

1. Генкин Д. Местный суд и его реформа / Д. Генкин. – М., 1908. – 94 с.
2. Гессен И.В. Судебная реформа / И.В. Генкин. – Спб.: Книгоиздательство Гермунина и К, 1907. – 267 с.
3. Филиппов М.А. Судебная реформа в России / М.А. Филиппов. – Спб., 1871. – Т. 1. – 622 с.
4. Виленский Б.В. Подготовка судебной реформы 1864 года / Б.В. Виленский. – Саратов, - 1963.
5. Виленский Б.В. Судебная реформа и контр реформа в России / Б.В. Виленский. – Саратов, - 1969.
6. Щербина П.Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине / П.Ф. Щербина. – Львов, - 1974. – 190 с.
7. Абрамитов С.А. История Иркутского окружного суда (1897 – февраль 1917 гг.): дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02./ Абрамитов С.А. – Иркутск, 2005. – 205 с.
8. Щедрина Ю.В. Курский окружной суд в 1867-1917 гг. / Ю.В. Щедрина // Учен. зап. регион. открытого соц. ин-та. – 2000. – Вып.6. – С. 233-240.
9. Державний архів Житомирської області (далі ДАЖО)., ф. 24, оп. 1, спр. 295, арк. 1
10. ДАЖО, ф. 24, оп. 1, спр. 294, арк. 1-2.
11. ДАЖО, ф. 24, оп. 1, спр. 297, арк. 68-75.
12. Полное собрание законов Российской империи (далі ПСЗ) – Спб., 2-е собр., 1868. – Т. 41, отд. 1. - № 43186. – 1079 с.
13. ПСЗ – Спб., 2-е собр., 1867. – Т. 39, отд. 2. - № 41475. – 573 с.
14. ПСЗ – Спб., 2-е собр., 1867. – Т. 39, отд. 2. - № 41476. – 573 с.

Ф.24 оп.2 спр.765

О взыскании Никитою Радзиковским и Иваном Кратасюком с Бера Певзнера 248 руб. 50 коп. за неудовлетворение их судебными и за ведение дела издержками о делу их с Бонашевским

Судебные издержки понесенные в Житомирский окружной суд.

1. По частному производству, отд. гражд. Ст. 4

а) две телеграммы с ответом в 56 слов (плата по 30 коп. за 10 слов – 1 руб. 80 коп.

б) прошение по сему делу – 1 руб. 20 коп.

в) Прогонов судебному приставу на вызов Бонашевского в суд – 10 руб. 80 коп., и за повестки 1 руб. – 11 руб. 80 коп.

г) взята для этой надобности копия с указа Сената

(гербовых 1.20 и канцелярских 50 коп.) – 1.70 руб.

д) копия журнала судебного пристава (гербового сбора уплачено – 60 коп., канцелярских 30 коп., прошение о выдаче таковой 60 коп.) – 1.50 руб.

е) это же в заседание суду (так само) – 1.50 руб.

2. Исковое производство по сему же предмету.

а) прошение об отводе иска Бонашевского и копия его – 1.20 руб., копия доверенности 60 коп. и на повестки – 1 руб. – 2.80 руб.

б) отвод свидетелей, тоже прошение с копией – 1.20 руб. и за повестки 1 руб. – 2.20 руб.

в) удостоверение судебного пристава о постройках Бонашевского: прошение о выдаче – 60 коп., копия – 60 коп. и канцелярские пошлины – 30 коп. – 1.50 руб.

г) заседание 3 февраля: представлено два документа: акт товарищества и решение уголовного отделения, с которых копий для Бонашевского – 1.20 руб. и для суда за получением подлинных тоже 1.20 руб. – 2.40 руб.

д) вознаграждение за ведение дела с объявленной истицом суммы 2230 руб., с переводом двух тысяч по 10% - 200 руб. и из остальных 230 руб. по 8% - 18.40 руб. – 218.40 руб

Итого – 246.80 руб.

Настоящее исполнительное производство: прошение с копией – 1.20 руб. и за повестки 50 коп. – 1.70 руб.

Всего – 248.50 руб.

СТР. 4